

УДК 336.748.12

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.3>**Богуславська С.І.**

доктор економічних наук,

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

Жученко О.В.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня освіти

ступеня «доктор філософії»,

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

Boguslavska Svitlana, Zhuchenko Oleksandr

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

АНАЛІЗ ЗМІН ІНДЕКСУ СПОЖИВЧИХ ЦІН З ОГЛЯДУ НА ІНФЛЯЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

ANALYSIS OF CONSUMER PRICE INDEX CHANGES IN VIEW OF INFLATIONARY DEVELOPMENT

У статті йдеться про рухомі зміни в індексах споживчих цін на основні види товарів, робіт та послуг. Дослідження виявляє, що значний внесок у зростання інфляції мали тимчасові чинники, зокрема наслідки неврожайів. Однак, крім тимчасових факторів, спостерігалось посилення фундаментального цінового тиску. Це було зумовлено зростанням витрат бізнесу на сировину, матеріали, електроенергію, а також збільшенням оплати праці в умовах дефіциту кадрів. Перехід інфляції на двозначковий рівень мав негативний вплив на інфляційні очікування як населення, так і підприємницького середовища. Зазначені тенденції створюють виклики для монетарної політики, вимагаючи ретельного аналізу та своєчасних заходів. Зростання інфляційних очікувань може посилити інфляційну спіраль, якщо не буде ефективно стримуватися.

Ключові слова: інфляція, індекс споживчих цін, споживча інфляція, інфляційний тренд, монетарна політика, валютний ринок, ціни на сільськогосподарську продукцію.

This article analyzes the dynamic shifts in consumer price indices for major goods, works, and services. The research reveals that temporary factors, particularly the consequences of crop failures, significantly contributed to inflation's rise. However, beyond these transient influences, a strengthening of fundamental price pressure was observed. This was driven by increased business costs for raw materials, supplies, and electricity, as well as a rise in labor costs amidst a staff shortage. The transition of inflation to a double-digit level negatively impacted inflationary expectations among both the public and the business community. These trends pose challenges for monetary policy, necessitating thorough analysis and timely measures. The escalation of inflationary expectations could intensify an inflationary spiral if not effectively contained. The analysis of recent research and publications concerning the key aspects mentioned in the abstract includes studies from the official websites of the National Bank of Ukraine (NBU), the State Statistics Service of Ukraine (SSSU), the Cabinet of Ministers of Ukraine, and the Razumkov Centre, among others. The NBU's Inflation Reports are a primary source of information on CPI dynamics, inflation forecasts, and influencing factors. Specifically, the latest "Inflation Reports" (e.g., for January and April 2025) provide a detailed analysis of accelerating inflation, its components, and future projections, often noting the shift to double-digit inflation and reinforced fundamental price pressure. Analytical materials from the NBU and other economic institutions often emphasize rising business production costs as a key factor in core inflation, including increases in raw materials, supplies, and energy resources. Publications reflecting the views of the business community on the impact of rising costs on their operations and pricing are found in expert assessments from business associations. Regular surveys of consumer sentiment and business expectations measuring inflation expectations are conducted by "Info Sapiens" and the NBU. The NBU's reports indicate that the shift to double-digit inflation has negatively affected inflationary expectations.

Keywords: inflation, consumer price index, consumer inflation, inflationary trend, monetary policy, foreign exchange market, agricultural product prices.

Постановка проблеми. Сучасні економічні умови в Україні характеризуються суттєвим зростанням інфляції, яка виходить за межі тимчасових коливань і набуває рис стійкого фундаментального цінового тиску. Це виражається не лише у підвищенні цін, спричиненому тимчасовими факторами, як-от неврожаї, а й у системному зростанні витрат бізнесу на основні ресурси та оплату праці. Як наслідок, інфляція перетнула двозначний поріг, що значно підірвало інфляційні очікування населення та бізнесу. Така ситуація ставить перед монетарною політикою складні виклики: як ефективно стримувати інфляційні процеси та запобігти розкручуванню інфляційної спіралі, враховуючи як тимчасові, так і фундаментальні чинники цінового тиску?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз останніх досліджень та публікацій, які стосуються ключових аспектів, зазначених у анотації включає в себе дослідження, що містяться на офіційних сайтах Національного банку України, Державної служби статистики України, Кабінету Міністрів України, Центру Разумкова та ін. Інфляційні звіти НБУ є основним джерелом інформації про динаміку ІСЦ, інфляційні прогнози та фактори, що впливають на ціни. Зокрема, останні "Інфляційні звіти" (наприклад, за січень та квітень 2025 року) містять детальний аналіз прискорення інфляції, її складових та прогнозів на майбутнє. Вони часто відзначають перехід інфляції на двозначковий рівень та посилення фундаментального цінового тиску.

Багато науковців приділяють увагу інфляційним процесам в Україні. Зокрема це Семенча І. Є. та Калашнікова Ю. М., які піднімають у своїй статті проблеми сьогодення та причини виникнення інфляції [1].

Державна служба статистики України (ДССУ) [2] надає офіційні дані щодо ІСЦ та його змін за періодами (місяць до місяця, рік до року). Ці дані є основою для будь-якого кількісного аналізу. Аналітичні центри та фінансові портали, наприклад, «Мінфін», "Info Sapiens" публікують щомісячні дані про ІСЦ, індекс цін виробників, а також індекс споживчих настроїв, що дозволяє оцінити як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти інфляції.

Юлія Бугель та Наталія Домбровська розглядають інфляцію та її вплив на економіку України через призму економіко-статистичного аналізу [3].

Звіти НБУ та Міністерства аграрної політики часто акцентують увагу на впливі врожаю на ціни на сирі та оброблені продукти харчування. Вказується, що низька пропозиція продовольства через слабкі минулорічні врожаї є вагомим рушієм зростання споживчої інфляції.

Дослідження, що аналізують вплив погодних умов, логістичних проблем (в умовах війни) та інших факторів на ціни сільськогосподарської продукції можемо знайти в публікаціях аграрних аналітиків. Наприклад, ТСН та UKR.NET публікували матеріали про значне подорожчання сирих продуктів у 2022–2023 роках [4].

Аналітичні матеріали НБУ та інших економічних інститутів часто підкреслюють зростання виробничих витрат бізнесу як основний фактор базової інфляції. Це стосується подорожчання сировини, матеріалів, енергоресурсів.

Дослідження ринку праці. Дефіцит кадрів, особливо в умовах війни, стає значним чинником зростання оплати праці, що, у свою чергу, підвищує витрати бізнесу і переноситься на ціни товарів та послуг. Про це згадують такі ресурси, як Happy Monday та UKR.NET [5].

Публікації, що відображають думку підприємницького середовища щодо впливу зростання витрат на їхню діяльність та ціноутворення розміщені в експертних оцінках бізнес-асоціацій.

Регулярні опитування споживчих настроїв та ділових очікувань, які вимірюють очікування щодо інфляції проводять "Info Sapiens" та НБУ. НБУ у своїх звітах відзначає, що перехід інфляції на двозначковий рівень негативно позначився на інфляційних очікуваннях [6].

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз динаміки змін індексу споживчих цін в Україні з урахуванням інфляційного розвитку, а також визначення ключових факторів, що впливають на інфляційні процеси, включаючи тимчасові та фундаментальні чинники, зростання витрат бізнесу, дефіцит кадрів та формування інфляційних очікувань. Додатковою метою є оцінка викликів, які зазначені тенденції створюють для монетарної політики, та необхідності своєчасних заходів для стримування інфляції та запобігання посиленню інфляційної спіралі.

Виклад основного матеріалу. Посилення інфляційних тенденцій та подальші перспективи зростання інфляції в другій половині 2024 року було прогнозованим, проте фактичний річний показник Індексу споживчих цін (12.0%) помітно перевищив попередні оцінки Національного банку України. Значний вплив на інфляційне зростання мали тимчасові фактори, зокрема наслідки неоптимальних врожаїв. Водночас посилюється і фундаментальний ціновий тиск, що зумовлено збільшенням витрат підприємств на сировину, матеріали, електроенергію, а також зростанням оплати праці в умовах дефіциту кваліфікованих кадрів. Перехід інфляції до двозначних значень негативно відбився на інфляційних очікуваннях як серед населення, так і в бізнес-середовищі [7].

Прогнози та чинники стабілізації інфляції. Очікується, що інфляційний пік припаде на другий квартал, після чого з середини року почнеться її поступове уповільнення. На кінець 2025 року інфляція прогнозується на рівні 8.4%, а вже у 2026 році вона має досягти цільового показника в 5%. Цьому сприятиме комплекс чинників: заходи процентної політики НБУ, забезпечення стабільності на валютному ринку, очікувані вищі врожаї, покращення ситуації в енергетичному секторі, зменшення фіскального дефіциту, а також помірний зовнішній ціновий тиск.

Динаміка споживчої інфляції та її рушії. Починаючи з четвертого кварталу, споживча інфляція демонструвала стрімке зростання, прискорившись до 12.0% у річному вимірі в грудні (порівняно з 8.6% у вересні). Такі темпи виявилися вищими за очікування НБУ, викладені в Інфляційному звіті за жовтень 2024 року, і за оцінками регулятора, зростання тривало й у січні [8]. З одного боку, ключовим каталізатором зростання цін залишається тимчасовий чинник – обмежена пропозиція продовольчих товарів, що пов'язано з негативними погодними умовами та їх впливом на врожайність окремих сільськогосподарських культур [9]. З іншого боку, інфляційний сплеск все більше набуває ознак фундаментального характеру, що підтверджується подальшим прискоренням базової інфляції (до 10.7% у річному вимірі). Це, зокрема, пов'язано зі збільшенням виробничих витрат, включно з витратами на енергоресурси та оплату праці, а також з курсовими ефектами від девальвації гривні до долара США в попередніх періодах. Проте в останні місяці зростання цін частково стримувалося зменшенням курсу гривні до євро, що має значний вплив на український імпорт.

Прогноз інфляції на поточний та наступний роки. Взаємодія цих факторів, у поєднанні з низькою базою порівняння минулого року, спричинить подальше зростання загальної інфляції у річному вимірі (до пікових значень близько 15%) та більшості її складових протягом першого півріччя поточного року. Однак вже з середини року споживча інфляція почне знижуватися. Це уповільнення буде зумовлене передусім заходами процентної політики НБУ, монетарної політики [10], стабілізацією валютного ринку та збільшенням пропозиції продовольчих товарів. Поступово зменшуватиметься інфляційний вплив підвищених витрат на енергозабезпечення, який значною мірою вже реалізувався. Хоча зростання заробітних плат залишатиметься проінфляційним чинником, його вплив послаблюватиметься разом зі зниженням темпів зростання зарплат. Як наслідок, наприкінці 2025 року інфляція сповільниться до 8.4%.

Досягнення інфляційних цілей: ключові виклики та шляхи вирішення. У середньостроковій перспективі очікується, що найбільші темпи зростання демонструватимуть адміністративно-регульовані ціни. Це зумовлено плановим підвищенням акцизних

податків та необхідністю корекції тарифів на житлово-комунальні послуги (ЖКГ) до їхнього ринкового рівня. З огляду на це, для досягнення інфляційної цілі в довгостроковому горизонті, монетарна політика НБУ має бути спрямована на утримання інших компонент Індексу споживчих цін (ІСЦ) [11], зокрема базової інфляції, на нижчих позначках (близько 3–4%). Передбачається, що такий підхід, у поєднанні з поступовою стабілізацією функціонування економіки, покращенням ситуації в енергетичному секторі, фіскальною консолідацією та іншими заходами монетарної політики, забезпечить здатність Національного банку досягати визначених інфляційних цілей [12].

Динаміка продовольчої та адміністративної інфляції. Продовольча інфляція має значно сповільнитися у другій половині 2025 року і продовжить знижуватися надалі, завдяки очікуваному збільшенню врожаїв. Натомість адміністративна інфляція й надалі залишатиметься на високому рівні. Це пояснюється як подальшим підвищенням акцизів, так і потребою привести тарифи на послуги ЖКГ до економічно обґрунтованих значень. У грудні зростання адміністративно-регульованих цін прискорилося до 16.3% у річному вимірі (порівняно з 14.0% у вересні 2024 року). Це зростання було зумовлене передусім подорожчанням тютюнових виробів та відновленням зростання цін на алкогольні напої. Таку динаміку спричинили кілька факторів: зміни у податковому законодавстві [13], курсові ефекти попередніх періодів, а також заходи з боротьби з тіньовим ринком (за оцінками, обсяг тіньового ринку тютюну скоротився вдвічі протягом 2024 року). Варто зазначити, що виробники та імпортери тютюнової продукції заздалегідь підвищували ціни, враховуючи очікуване зростання акцизів на тютюнові вироби у 2025 році. Водночас зросли й ціни на окрему алкогольну продукцію внаслідок збільшення з грудня ставки акцизного податку для проміжних алкогольних продуктів (з 8.42 до 12.23 грн за 1 літр) та 50-відсоткового збільшення мінімальних оптово-відпускних і роздрібних цін на виноробну продукцію. Ряд уже ухвалених та очікуваних змін до податкового законодавства визначатимуть високі рівні адміністративної інфляції протягом усього прогностичного періоду [14]. Це пов'язано з необхідністю розширення внутрішньої ресурсної бази для покриття значних бюджетних потреб України, а також з виконанням наших зобов'язань щодо євроінтеграції. Тому акцизи на тютюнові вироби, пальне та алкогольні напої продовжать поетапно зростати. Додатковому зростанню цін на тютюнові та алкогольні вироби сприятиме посилення боротьби з тіньовим ринком. Одним із таких заходів є очікувана зміна податкового режиму для виробників етилового спирту та біоетанолу, які сплачуватимуть акцизний податок з обсягу, що відповідає максимальній продуктивності їхнього обладнання. Також знає змін система обігу алкогольної та тютюнової продукції: з березня 2025 року в тестовому режимі запроваджуються електронні акцизні марки, які стануть обов'язковими у 2026 році.

Обмежувальні фактори та майбутнє тарифів на ЖКГ. Водночас мораторій на підвищення тарифів для населення на окремі послуги ЖКГ залишатиметься стримуючим фактором для адміністративної інфляції. Відповідно до прогностичних припущень (які детальніше викладені в розділі «Припущення та ризики прогнозу» на сторінці 35), це обмежуватиме зростання адміністративних цін у 2025 році. Однак очікується, що поступове приведення енергетичних тарифів до ринкових рівнів стане значним проінфляційним чинником у наступні роки. У IV кварталі сповільнення подорожчання пального продовжилося, досягнувши 4.8% у річному вимірі в грудні (порівняно з 6.0% у вересні), що виявилось нижчим за прогнозовані показники. Вереснєве підвищення акцизних податків на пальне найбільше позначилося на ціні скрапленого газу. Його вартість також зростала через збільшення цін на сировину та підвищений попит у Європі, зокрема внаслідок запровадження ембарго на імпорт сировини з Російської Федерації з 20 грудня. Водночас переважно низхідна тенденція світових цін на нафту та помірний попит, на тлі достатніх запасів, сформованих імпортерами та мережами АЗС для гуртового та роздрібного продажу перед першим

етапом підвищення акцизів, обмежували зростання цін на бензин та дизель. Крім вартості сировини та динаміки обмінного курсу, на ціни на пальне також вплинули зміни у податковому законодавстві та маркетингові стратегії боротьби за клієнта. Зокрема, на початку грудня набула чинності норма про авансову сплату податку на прибуток мережами АЗС. Введення в дію з 24 грудня Закону про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів, ухваленого наприкінці 2023 року, який передбачає створення запасів обсягом 90 днів середньодобового чистого імпорту або 61 день середньодобового внутрішнього споживання, ймовірно, спричинить перегляд маржинальності та торгових націнок імпортерами та мережами АЗС. З метою стимулювання попиту мережі АЗС також активно проводили маркетингові акції, такі як знижки вихідного дня та акції до "чорної п'ятниці". Наприкінці року спостерігалася активізація імпорту пального з метою накопичення достатніх запасів перед черговим етапом підвищення акцизів з початку 2025 року. Це дещо стримуватиме зростання цін на пальне в найближчі місяці, проте цей ефект буде короткостроковим.

У міру вичерпання наявних запасів, під впливом уже затвердженого підвищення акцизів, темпи зростання цін на пальне прискоряться до понад 13% у поточному році. Це, своєю чергою, додатково тиснучиме на собівартість окремих товарів та транспортних послуг. У середньостроковій перспективі очікуване зниження світових цін на нафту частково компенсуватиме подальше збільшення акцизного навантаження, що призведе до значного сповільнення зростання цін на пальне.

Станом на грудень 2024 року споживча інфляція сягнула 12.0% річних, а базова – 10.7% річних. Хоча прискорення інфляційних процесів у другій половині 2024 року було прогнозованим, їх фактичні темпи перевищили попередні очікування Національного банку України [15]. Відхилення від цільового показника інфляції у 5% було спричинене комплексом факторів, переважно тимчасових.

Значну роль у посиленні інфляційного тиску відіграли низькі врожаї, що призвело до скорочення пропозиції сирих продовольчих товарів та збільшення їхньої вартості для переробної промисловості. Одночасно спостерігалася посилення впливу фундаментальних чинників, насамперед через подальше зростання витрат бізнесу на енергозабезпечення та оплату праці.

Певний вплив також мали наслідки послаблення обмінного курсу гривні. Крім того, значно зросли адміністративно регульовані ціни внаслідок підвищення тарифів на електроенергію для населення та окремих акцизних зборів. Водночас інфляційний тиск стримувався завдяки заходам Національного банку України [16], спрямованим на збереження стабільності валютного ринку, дії мораторію на підвищення тарифів на окремі послуги ЖКГ, а в останні місяці – зміцненню курсу гривні до євро (табл. 1).

Незважаючи на макрофінансову стабілізацію у 2023 році, що супроводжувалася поверненням інфляції до цільового показника в 5%, ключовим ризиком для інфляційної динаміки та економічного розвитку України залишається перебіг війни. Її наслідки переважно провокують проінфляційні шоки в економіці. У другому півріччі 2024 року

Таблиця 1

Порівняння значень окремих змінних у 2023–2024 роках

Показник	2023	2024
Ціна на нафту Brent, дол. за бар., середня за рік	82,6	80,7
Ціна на газ на хабі TTF (Нідерланди), дол. за тис.м ³ , середня за рік	465,6	393,9
Врожай зернових, млн т.	59,8	55.2*
Врожай овочів, млн т.	8,3	7.6*
Дефіцит зведеного бюджету (без грантів), % ВВП	26,6	24.2*
Зростання реальної заробітної плати, % р/р	3,7	14.4

Джерело: [16]

споживча інфляція суттєво прискорилося, досягнувши за підсумками року 12.0% у річному вимірі. Це відхилення від цільового рівня було результатом дії сукупності проінфляційних чинників, вплив яких лише частково вдалося компенсувати заходами монетарної політики.

Основні проінфляційні чинники.

1. Шоки пропозиції. Несприятливі погодні умови у 2024 році призвели до значного зниження врожайності окремих сільськогосподарських культур. За даними державної служби статистики це спричинило зростання цін як на сирі, так і на оброблені продукти, а також підвищило вартість деяких послуг (наприклад, харчування поза домом). Вплив спеки на врожаї та зростання витрат на корми також призвели до скорочення пропозиції тваринницької продукції. Хоча ціни на продовольство на зовнішніх ринках знижувалися, вони все ще залишалися порівняно високими. Це не дозволило суттєво стримати імпортовану складову продовольчої інфляції. Налагодження експортної логістики призвело до підвищення внутрішніх цін на зернові до рівня світових. Відчутним був також вплив дефіциту електроенергії, що збільшило витрати підприємств через активне розбудовування автономного енергозабезпечення та необхідність імпорту електроенергії.

2. Попит та ринок праці. Внутрішній попит пожвавився внаслідок м'якої фінансової політики й зростання реальних доходів домогосподарств, про що йдеться на офіційному веб-порталі Кабінету Міністрів України. Диспропорції на ринку праці, що виникли на тлі дефіциту робочої сили визначали швидке збільшення заробітних плат. Це посилювало тиск на ціни як за каналом попиту, так і за каналом витрат підприємств.

3. Адміністративні рішення. Необхідність відновлення пошкоджених об'єктів енергетики й приведення тарифів до економічно обґрунтованих рівнів призвели до підвищення вартості е/е для населення в червні 2024 року. У вересні 2024 року зросли акцизи на пальне, що, крім прямих, мало й вторинні ефекти на зростання цін. Дорожчали тютюнові вироби під впливом боротьби з тіньовою продукцією, що позначалося на виробничих витратах підприємств (на дотримання вимог до маркування, відеонагляд на виробництвах тощо). Певний вплив мали й ефекти послаблення курсу гривні в попередні періоди. Крім того, ймовірно, виробники та імпортери завчасно та поетапно підвищували ціни на тютюнову продукцію в очікуванні зростання акцизів у 2025 році. Дорожчала й окрема алкогольна продукція внаслідок законодавчих та податкових змін.

4. Неринкові підходи до встановлення окремих тарифів на послуги ЖКГ. Світові ціни на газ залишалися значно вищими за ті, що використовувалися для розрахунку тарифів на низку послуг ЖКГ для населення (природний газ, опалення та гарячу воду). Приведення тарифів до ринково обґрунтованого рівня потенційно мало б значний додатний внесок у зростання ІСЦ (4.7 в.п. за оцінками НБУ). Однак реалізації такого впливу запобігла дія мораторію на підвищення тарифів на окремі послуги ЖКГ.

5. Чинником, що стримував інфляційний тиск, залишалися заходи монетарної політики, зокрема індекс споживчих цін. НБУ в режимі керованої гнучкості обмінного курсу зберігав активну присутність на валютному ринку, компенсуючи структурний дефіцит валюти в приватному секторі та згладжуючи надмірні курсові коливання. У результаті вдалося уникнути розбалансування валютного ринку та відчутнішого послаблення гривні протягом 2024 року. Більш того, наприкінці року курс гривні до євро зміцнився. З огляду на очікуване пришвидшення інфляції НБУ з липня 2024 року припинив зниження облікової ставки, а наприкінці року розпочав цикл посилення процентної політики. Збереження стійкості валютного ринку разом із заходами процентної політики підтримали привабливість гривневих активів, дали змогу стримати погіршення та зберегти керованість інфляційних та курсових очікувань економічних агентів, а відповідно – дещо зменшили ціновий тиск.

Інфляційні тенденції в країнах – основних торгівельних партнерах України. Інфляція країн – ОТП зберігатиметься помірною, що обмежуватиме й внутрішній ціновий тиск. Протягом останніх двох років у країнах – ОТП України тривало майже синхронне сповільнення інфляції з пікових рівнів. Проте у IV кварталі 2024 року цінова динаміка суттєво різнилася за країнами. Так, у розвинених країнах низхідний інфляційний тренд зберігався внаслідок звуження попиту, хоча на кінець року інфляція залишалася вище цільового рівня через тиск з боку сектору послуг. Натомість у країнах ЦСЄ спостерігалось очікуване пришвидшення інфляції, спричинене подорожчанням продуктів харчування через гірші врожаї. Так, на тлі суттєвого сповільнення зростання цін у Туреччині та близької до нуля інфляції в Китаї інфляційний тиск з боку країн – ОТП України дедалі зменшувався.

Прогнози. Очікується, що у 2025 році асинхронність динаміки споживчих цін збережеться. Нижчі врожаї, насамперед фруктів та окремих овочів, утримуватимуть підвищеними ціни на продукти харчування в країнах ЦСЄ щонайменше до середини поточного року, попри паузу в циклі зниження ставок ЦБ, що стримуватиме попит. Додатковим чинником буде ефект від перенесення девальвації національних валют на ціни внаслідок зміцнення долара США на світових фінансових ринках. Натомість у розвинених країнах споживча інфляція надалі сповільнюватиметься з огляду на вплив попереднього посилення монетарної політики. Хоча цей процес буде поступовим з огляду на швидке зростання номінальної заробітної плати, що утримуватиме відносно високими ціни на послуги.

У наступні роки інфляційний тиск з боку країн – ОТП України зберігатиметься помірним: з одного боку триватиме поступове відновлення споживчого попиту, з іншого, – вичерпаються ефекти більшості шоків пропозиції. Зростання витрат на оплату праці сповільнюватиметься, ціни на енергоносії, попри високу волатильність, поволі знижуватимуться, а ціни на продукти харчування стабілізуються на тлі очікувань щодо нарощування врожаїв. Додатковим чинником буде поліпшення ситуації на світових товарних ринках завдяки порівняно стабільній роботі ланцюгів постачання в умовах відсутності дефіциту пропозиції.

Винятками залишатимуться Туреччина та Китай. Повернення ЦБ Туреччини до традиційної монетарної політики сприятиме подальшому зниженню інфляції. Водночас стимулювання економіки Китаю фіскальними та монетарними заходами поступово посилюватиме інфляційний тиск, поточний рівень якого є наразі наднизьким. Однак досягнення цілей як ЦБ Туреччини, так і НБК очікується поза межами прогнозного горизонту.

Висновки. Проведене дослідження глибоко аналізує динаміку індексу споживчих цін (ІСЦ) в Україні та визначає ключові фактори, що впливають на інфляційний розвиток.

Зростання інфляції в Україні обумовлене комбінацією тимчасових та фундаментальних чинників. Їх можна назвати ще багатофакторними чинниками інфляції. Тимчасові фактори, такі як наслідки неврожаїв та обмежена пропозиція продовольства, мали значний, але, ймовірно, короткостроковий вплив. Водночас, спостерігається посилення фундаментального цінового тиску, що виникає через зростання виробничих витрат бізнесу (сировина, матеріали, енергоресурси) та збільшення оплати праці в умовах дефіциту кадрів.

Перехід інфляції на двознаковий рівень негативно позначився на інфляційних очікуваннях як населення, так і підприємницького середовища. Це створює ризик посилення інфляційної спіралі, оскільки підвищені очікування можуть самореалізовуватися через подальше зростання цін та заробітних плат.

Зазначені інфляційні тенденції ставлять перед Національним банком України (НБУ) складні виклики. Подальше зростання цін, навіть якщо воно частково зумовлене тимчасовими факторами, вимагає ретельного аналізу та своєчасних захо-

дів монетарної політики для стримування інфляції та підтримки макрофінансової стабільності.

Інфляційні прогнози: очікуване уповільнення та ключові фактори.

Незважаючи на поточне прискорення, прогнозується, що інфляція досягне свого піку у другому кварталі 2025 року, після чого почне знижуватися з середини року. Очікується, що наприкінці 2025 року вона становитиме 8.4%, а у 2026 році досягне цільового рівня в 5%. Цьому уповільненню сприятиме низка чинників: заходи процентної політики Національного банку України (НБУ), стійкість валютного ринку, покращення врожаїв, стабілізація ситуації в енергетичному секторі, зниження фіскального дефіциту.

Помірний зовнішній ціновий тиск. Адміністративні рішення (підвищення акцизів, потреба в приведенні тарифів ЖКГ до ринкових рівнів) залишатимуться значним проінфляційним чинником у середньостроковій перспективі. Водночас, помірна інфляція в країнах – основних торговельних партнерах України та поступове відновлення світових ланцюгів постачання слугуватимуть стримуючими факторами для внутрішнього цінового тиску.

Активна присутність НБУ на валютному ринку, що компенсує структурний дефіцит валюти та згладжує курсові коливання, а також заходи процентної політики, відіграють ключову роль у збереженні керованості інфляційних та курсових очікувань, тим самим зменшуючи ціновий тиск.

Подальші перспективні напрямки дослідження. На основі проведеного аналізу можна визначити наступні перспективні напрямки для подальших досліджень.

Глибший аналіз взаємозв'язку між дефіцитом кадрів та інфляцією. Детальне вивчення впливу дефіциту робочої сили на зростання заробітних плат та його подальший трансмісійний ефект на інфляцію, зокрема за галузями економіки. Моделювання потенційних сценаріїв розвитку ринку праці та їх інфляційних наслідків.

Оцінка ефективності інструментів монетарної політики НБУ в умовах війни. Дослідження адаптивності та ефективності інструментів монетарної політики (облікова ставка, валютні інтервенції) у контексті високої невизначеності та воєнних ризиків. Аналіз оптимальних стратегій для НБУ в умовах, коли фіскальна політика залишається досить м'якою.

Дослідження інфляційних очікувань. Поглиблений аналіз механізмів формування інфляційних очікувань у різних груп економічних агентів (населення, бізнес, фінансові аналітики). Вивчення їхньої чутливості до різних економічних шоків та політики центрального банку. Розробка рекомендацій для комунікаційної стратегії НБУ щодо управління очікуваннями.

Вплив фіскальної політики на інфляцію. Детальний аналіз взаємодії фіскальної та монетарної політики в умовах значних бюджетних потреб. Оцінка впливу структури бюджетних витрат та методів їх фінансування на інфляційні процеси.

Дослідження структурних змін, що впливають на інфляцію. Аналіз довгострокових структурних змін в українській економіці (наприклад, перебудова логістичних ланцюгів, зміни у виробничих потужностях, енергетична трансформація) та їхнього впливу на майбутню траєкторію інфляції.

Моделювання впливу цін на енергоносії та адміністративних тарифів. Розробка більш детальних моделей для прогнозування впливу цін на паливе, електроенергію та житлово-комунальні послуги на загальний ІСЦ та його компоненти, враховуючи поетапне приведення тарифів до ринкових рівнів.

Порівняльний аналіз інфляційних процесів з країнами-аналогами. Дослідження досвіду інших країн, що переживають подібні економічні виклики (наприклад, постконфліктні економіки, країни з високою залежністю від імпорту ресурсів), для виявлення найкращих практик управління інфляцією.

Список використаних джерел:

1. Семенча І. Є., Калашнікова Ю. М. Інфляційні процеси в Україні: проблеми сьогодення та причини виникнення. *Вісник ХДУ. Серія Економічні науки*. 2020. № (39). С. 97–101. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2020-39-17>
2. Державна служба статистики України. Індекси споживчих цін. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
3. Бугель Ю., Домбровська Н. Інфляція та її вплив на економіку України: економіко-статистичний аналіз. *Economic Analysis*. 2024. Vol. 34, No. (4). С. 130–143. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.130>.
4. ТСН. Матеріали щодо подорожчання сирих продуктів у 2022–2023 роках. URL: <https://tsn.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
5. Happy Monday. Дослідження ринку праці та дефіциту кадрів. URL: <https://happymonday.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
6. Info Sapiens. Опитування споживчих настроїв та ділових очікувань. URL: <https://www.sapiens.com.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
7. Дорошенко А. П., Єгорова О. В., Дорошенко О. О. Сучасні особливості інфляції в Україні та методи її стримування. *Ефективна економіка*. 2020. № (4). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.50>
8. Національний банк України. Інфляційний звіт (січень). 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/inflation-report> (дата звернення: 28.05.2025).
9. UKR.NET. Публікації щодо ринку праці та цін на сільськогосподарську продукцію. URL: <https://www.ukr.net/> (дата звернення: 28.05.2025).
10. Данилишин Б. М., Богдан І. В., Богдан Т. П. Модернізація монетарної політики України в контексті стабілізації економіки і посткризового зростання. *Економіка України*. 2020. № (6). С. 03–19. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.06.003>
11. Мінфін. Індекс споживчих цін. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
12. Кифяк В. І., Сироїчко К. В., Дмитрієва О. М. Інфляція і інфляційні процеси в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № (11). С. 1185–1189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_287
13. Кабінет Міністрів України. Офіційний веб-портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
14. Центр Разумкова. Офіційний веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
15. Економічна правда. Аналітичні статті та коментарі щодо макроекономічних тенденцій та монетарної політики. URL: <https://www.epravda.com.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
16. Національний банк України. Інфляційний звіт, квітень 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-kviten-2024-roku> (дата звернення: 28.05.2025).

References

1. Semenc, I. Ye., & Kalashnikova, Yu. M. (2020). *Inflatsiini protsesy v Ukraini: problemy siodennia ta prychny vynyknennia* [Inflationary processes in Ukraine: Current problems and causes]. *Visnyk KhDU. Seriya Ekonomichni nauky*, vol. 39, pp. 97–101. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2020-39-17>
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n.d.). *Indeksy spozhyvchykh tsin* [Consumer Price Indices]. (2025), Available at: <https://ukrstat.gov.ua/> (accessed May 28, 2025).
3. Buhel, Yu., & Dombrovska, N. (2024). *Inflatsiia ta yii vplyv na ekonomiku Ukrainy: ekonomiko-statystychnyi analiz* [Inflation and its impact on the economy of Ukraine: Economic and statistical analysis]. *Economic Analysis*, vol. 34 (4), pp. 130–143. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.130>
4. TSN. (n.d.). *Materialy shchodo podorozhchannia syrykh produktiv u 2022–2023 rokakh* [Materials regarding the rise in prices of raw products in 2022–2023]. Available at: <https://tsn.ua/> (accessed May 28, 2025).
5. Happy Monday. (n.d.). *Doslidzhennia rynku pratsi ta defitsytu kadriv* [Labor market research and personnel shortage]. Available at: <https://happymonday.ua/> (accessed May 28, 2025).
6. Info Sapiens. (n.d.). *Opytuvannia spozhyvchykh nastroyv ta dilovykh ochikuvan* [Survey of consumer sentiment and business expectations]. Available at: <https://www.sapiens.com.ua/> (accessed May 28, 2025).

7. Doroshenko, A. P., Yehorova, O. V., & Doroshenko, O. O. (2020), April 30. *Suchasni osoblyvosti inflatsii v Ukraini ta metody yii strymuvannia* [Modern features of inflation in Ukraine and methods of its containment]. *Efektivna ekonomika*, vol. (4). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.50> (accessed May 28, 2025).
8. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2025). *Inflatsiynyi zvit (sichen)* [Inflation Report (January)]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/stability/inflation-report> (accessed May 28, 2025).
9. UKR.NET. (n.d.). *Publikatsii shchodo rynku pratsi ta tsin na silskohospodarsku produktsiiu* [Publications on the labor market and agricultural product prices]. Available at: <https://www.ukr.net/> (accessed May 28, 2025).
10. Danylyshyn, B. M., Bohdan, I. V., & Bohdan, T. P. (2020). *Modernizatsiia monetarnoi polityky Ukrainy v konteksti stabilizatsii ekonomiky i postkryzovoho zrostantia* [Modernization of Ukraine's monetary policy in the context of economic stabilization and post-crisis growth]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 6, pp. 03–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.06.003>
11. Minfin. (n.d.). *Indeks spozhyvchykh tsin* [Consumer Price Index]. Available at: <https://minfin.com.ua/> (accessed May 28, 2025).
12. Kyfiak, V. I., Syroizhko, K. V., & Dmytrieva, O. M. (2017). *Inflatsiia i inflatsiini protsesy v Ukraini* [Inflation and inflationary processes in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, vol. 11, pp. 1185–1189. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_287 (accessed May 28, 2025).
13. Kabinet Ministriv Ukrainy. (n.d.). *Ofitsiynyi veb-portal* [Official Web Portal]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/> (accessed May 28, 2025).
14. Tsentr Razumkova. (n.d.). *Ofitsiynyi veb-sait* [Official Website]. Available at: <https://razumkov.org.ua/> (accessed May 28, 2025).
15. Ekonomichna pravda. (n.d.). *Analitychni statii ta komentari shchodo makroekonomichnykh tendentsii ta monetarnoi polityky* [Analytical articles and comments on macroeconomic trends and monetary policy]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/> (accessed May 28, 2025).
16. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2024), April. *Inflatsiynyi zvit, kviten 2024 roku* [Inflation report, April 2024]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-kviten-2024-roku> (accessed May 28, 2025).